

A KIFORDULT IDŐ

1. Mi az idő?

Az idő talán az emberiség egyik legmegfoghatatlanabb fogalma, amivel a tudomány tulajdonképpen mind a mai napig nem tud elszámolni, magyarán fogalma sincs arról, hogy mi is az idő valójában. A vallástörténészek kutatásai szerint az emberiség történetének kezdetén a körkörös (ciklikus) időszámítás volt a jellemző, melyben nem lehetett történelemről beszélni, mivel benne minden újra és újra megismétlődött. Ezzel szemben a zsidó gyökerekkel bíró, úgynevezett kereszténynek nevezett időszemlélet – mely soros (lineáris) szemléletű – szükségképpen a történelem folyamában látja az események egymásutániságát. Annak bebizonyítására teszünk most kísérletet – ahogyan azt a francia Annales-iskola is hangoztatja –, hogy az úgynevezett társadalmi időszemlélet nem állja meg a helyét sem akkor, ha tiszta körkörös, sem akkor, ha tiszta soros időfogalommal él. Éppen e kettő ötvözete alkotja az időszemlélet helyes mibenlétét. Magyar nyelvünk is épp így viselkedik az idő vonatkozásában, mivel az alapvetően soros időfolyamra ráül az ismétlődés, a kor is. Azt tapasztalhatjuk, hogy a nyugati ember újkori tudományos eredményeitől megrészegülten hatalmas csinnadrattával, saját értelmi fölényének teljes tudatában most jutott el arra a szintre, ahol a magyarul gondolkodó ember halkán, észrevétlenül mindig is volt. Mindemellett az idő fogalmunk tökéletes összhangban van a keresztény időfelfogás gyökerének tekintett héber időfogalommal, mely így nem lehetett annyira forradalmian egyedülálló szellemi fejlemény a múltban, mint ahogyan azt a hivatalos tudomány mindenáron bizonygatni szándékozik.

Izgalmasnak ígérkező időutazásunkat kezdjük Szent Ágoston¹ örök érvényű gondolataival:

„Mi az idő?

Megmagyarázza ezt valaki könnyen és röviden? Megérti valaki gondolatai mélyén legalább annyira, hogy szóban kifejezze? Pedig csevegéseink során semmit sem emlegetünk olyan megszokott ismerős gyanánt, mint éppen az időt. Értjük, ha kimondjuk a szót. Értjük akkor is, ha mások ajkán halljuk emlegetni.

Tehát mi az idő?

Ha senki nem kérdezi tőlem, akkor tudom. Ha azonban kérdezőnek kell megmagyaráznom, akkor nem tudom.”¹

2. Az idő, mint sor

Ha az időt valóban mint sort értelmezzük, kell hogy legyen egy kezdeti kiindulási pontja, amit tudományosan *ősrobbanásnak*, biblikusan pedig *teremtésnek* hívunk. Az ősrobbanás elképzelés azonban meglehetősen sántít, mivel, ha valami felrobban, akkor már előtte is léteznie kellett valaminek, azaz már a teremtés pillanata előtt, ha csupán egyetlen pontba összesűrűsödve, de volt anyag. A mai természettan (fizika) valóban ebbe a téves nézetbe kezd beleszorulni. Az ágostoni teológia a

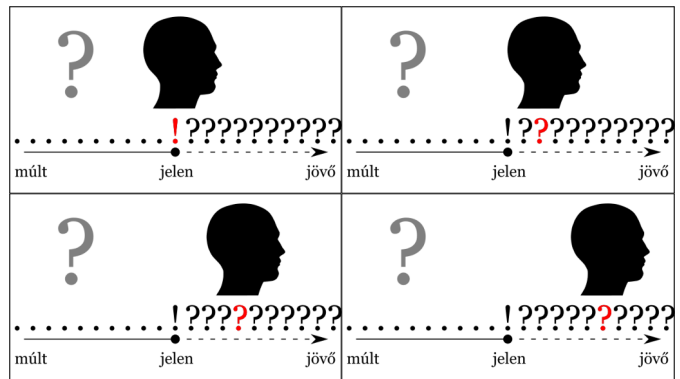
¹ Aurelius Augustinus, *Vallomások* (Budapest: Gondolat Kiadó, 1982), 358-359 / XI.XIV.17. szakasz.

" " " ! E 1
 &))
 " " % 5
 ! @ % * + &
 + &
 "& !(% &
 & ! 6
 & + 0 1 !
 / \$ \$ 0 ! ! ' / 1 %
) 0 0") 0)
 " 0 ! ' 234
 ! 1
 " ! ' . ") 5
) \$ % " ' 1
 0" " & \$ ' " 1
 % 234
) % 0" ! "
 6 / \$\$ % " 5 7
 8 ! ' % 8 ' 9 \$ 0"
 & % ' + " 5 : 0" ; % 0
 '< = 6 % & ! 1 !
 0 >) ? ' 8 % %
)) ' : ' 234
 % @)
 ?) 7 > % A < "
) " '< !) 7 5 7* 8
 " '< ' < 9) ") 5
 7 @ " '< 9) 0"
 1) ; B
 & ! (" **
 " " % + ! ("
 1 & = ! 3
 * % 1 % 1
 % ' + & > % % > 1
 ? + 7 < % ! , > c
 / & 1
 + # \$! + & # \$
 # \$ # \$ # \$ & # \$

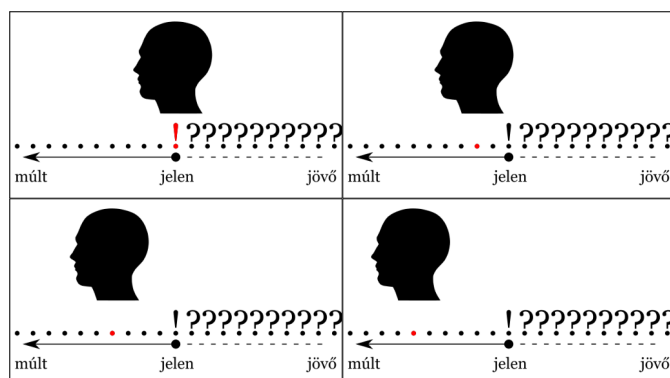
! +) ') % # \$ " ! " +
 ' # \$ # \$ " # \$!
 5 D ' E &5 '* ' 0 '
 " D' E " ? '
 234 / " % 234 ? F
 ' F ' 234
 G G G G " ;
 4 " + !4 % + +
 " & . + >
) / .+ >) " .+ %
 ! ' " !/ & %
 !
 + ") & & " 0 "
 \$)& " ' /) > " 0 "
 ' " \$ '+) " H
 * " " \$ '9 0 "
 " " 0 !) ; ' 0 "
 * 5 &'9&5 & & &
 & / J & 1 57 & % '<,K
 8 & + " " !
 0 + & " " +
 % ! (' " " +
 !
 234 " 0 \$ %
 2 4'+ \$', L 0 \$ 7 < \$ 7 <
 * , M \$ 7 < \$ 7 <
 234 ! " 0 " ! !
 ; N

H <G2 > ?/!/?@!;F! !
 = <== > ?/!/?/!2<! !
 G <=: > ?/!/?/!2G! !
 A !! 6 #6 3 IJ4 & 8 ;F2F\$:F > /@!2F!;2 A!
 : :< > /@!22!;29 ;;F!
 9 :A > /@!2<!;;; !

+ " * % * !0 #' " \$! (" .+ ' ! 4 + + +& ! (% % &! O % * % & * !@ + " & # \$ # \$ # \$ + " % & # \$! 1 1 , -P 234 /) # % \$ + " " ! 5 # 3 (-\$!4 5 # 3 K-\$! & " ! (- " &+ ' ! #!\$ " & #L\$ #M\$ & ! ! " !

- ' Q 5 D) & E B ' Q 5 R D) & E ' & & ! (" % & + ' & " " & / % % !

3. Ábra: Az idő mozog (magyar elképzelés)

4. Ábra: A megfigyelő mozog (magyar elképzelés)

A Szentírásban a Prédikátor könyve ezt a következőképpen fogalmazza meg: „Aki megtartja a parancsot, nem tapasztal rosszat, a bölcsnek szíve pedig tudja, hogy eljön a számadás ideje. Mert minden dolog számára van idő és ítélet, csak hogy súlyosan nehezedik az emberre a baj. Nem tudja ugyanis, mi fog még történni, és nincs, aki megmondja neki, miként lesz majd.” (Préd 8,5-7) „A balga szaporítja a szót: »Az ember nem tudja, mi volt előtte, és hogy mi lesz utána, ki mondhatná meg neki?«” (Préd 10,14)

Vajon mi lehet az oka ennek a két eltérő szemléletmódnak? Nagy valószínűség szerint az, hogy a nyugati népeknek nincsen múltjuk, ezek nagyon fiatal nemzetek, ezért nincs is mit szemléljenek őseik világán. De azzal, hogy előre a jövőbe tekintenek, megint csak a semmibe tekintenek, hiszen a jövőt nem ismerhetik. A magyar, a héber, valamint más keleti népek a hagyománytiszteltükből fakadóan őseiket mindig is nagy becsben tartották, és úgy gondolták, hogy tőlük érdemes, és kell is tanulni, ezért mindig rájuk tekintettek. Nem is volna semmi baj a hivatalos időszemlélettel, ha nem hinnék azt a nyugati népek, hogy az ő időfelfogásuk a helyes, és ez egy természetes fejlődés eredménye, miközben valójában csak a gyökértelenségük lenyomatáról van szó, mely a nemzeti múlt hiányából fakad.

Bár ma már egyre többször hallani itthon is olyan nyugati kifejezéseket, miszerint: *előttem áll az egész élet*, de meglátandjuk, hogy a magyar észjárás szerint valójában még *sok időnk van hátra*. Vagyis a jövő a hátunk mögött van, mivel ismeretlen.

Most azonban vizsgáljuk meg, hogyan jelennek meg az eddig tárgyaltak az idővel kapcsolatos kifejezések szintjén, hogy egyértelműen megállapíthassuk, melyik időfelfogás a helyes.

3. A héber bibliai időszemlélet

Bevezetéképp nézzük meg, hogy az Ószövetségből hogyan ismerhető meg a *múlt van előttem* időfelfogás. A történelem Istene a jelenben az az Isten, aki a jövő ura, mivel kinyilvánítja szövetségkötési szándékát, mely jövő az emberrel ma folytatott párbeszéde során alakul:

„Tudd tehát, hogy az Úr, a te Istened erős és hűséges Isten, aki ezerízig megtartja a szövetséget, s az irgalmasságot azokkal szemben, akik szeretik őt, s megtartják parancsait, de legott megfizet azoknak, akik gyűlölik őt: elpusztítja őket, nem késlekedik, legott megadja nekik, amit érdemelnek. Tartsd meg tehát azokat a parancsolatokat, szertartásokat és rendeleteket, amelyeknek a megtartását ma megparancsolom neked.” (MTörv 7,9-11)

Az egyén ennek a reményteli jövőnek, mint Isten népének tagja, a részese, az engedetlen azonban önmagát távolítja el abból. A ma hirdetett ige a ma nemzedékét egyértelműen összekapcsolja az elkövetkezendő nemzedékekkel, akikre ez az ige éppúgy vonatkozik:

„De nemcsak veletek kötöm meg ezt a szövetséget és létesítem ezt az esküvel megerősített szerződést, hanem minden jelen- és távollevővel egyaránt.” (MTörv 29,13-14)

Az isteni üzenet szerint tehát az az ember, aki éberén él a mában, Isten népének tagjaként szervesen kapcsolódik a saját nemzedékét megelőző eseményekhez, és ugyanúgy az elkövetkezendőkhöz. Az életének további sorsára vonatkozó döntést azonban Isten a jelenben – azaz a mában – elhangzó ígére való odafigyelés, és az atyák történetének szem előtt tartása hozza meg:

„Ami rejtve van, az az Úrnak, a mi Istenünknek a dolga; ami nyilvánvaló, az a miénk s a mi fiainkéi mindörökké, hogy teljesítsük ennek a törvénynek minden ígését.” (MTörv 29,28)

A titkok a jövőt jelentik, a számunkra ismert kinyilatkoztatott dolgok azonban az értelmezhető történelemben elhangzott ígélet és eligazítás ígéit.

Jól látszik a nyugati embernek a természetes időhöz fűződő viszonyától való eltérő időfelfogási módja, mely az Ószövetség egyik elterjedt szóhasználatában még egyértelműbbé válik. Az izraelita ember az elmúlt időket mint adott dolgokat maga előtt látja.

Vers	Eredeti héber	Wolff-féle fordítás	Káldi-Neovulgata
Zsolt 143,5	זְכַרְתִּי יְמֵי מִקְדָּם הַגִּיתִי בְּכָל-פְּעֻלָּה	Visszaemlékszem az <i>előttem</i> (mikkedem) volt napokra, végiggondolom minden tettetted	Megemlékezem a régi időkről, gondolkodom minden tetteteden

Az *'ah^arit* (אַחֲרִית) az eljövendőt, a hátam mögött lévőt jelöli, ami utánam következik, célját úgy éri el, hogy a maga előtt elterülő és belátható dolgok alapján tájékozódik. A magát feltáró történelem tanúsodik nekem a jövendő Uráról. Az emberi tekintet számára a korábban láthatatlan eljövendő itt a múlt próféta jövendöléseinek világosságába kerül. Csak ettől kezdve képezhető a héberben a jövő fogalma a *habbá'ot* (הַבְּאוֹת) az eljövendő szóval. Először tehát maguk az elkövetkezendő események indulnak meg az ember felé; az ember magától nem fordul feléjük. Csak az fordul várakozva afelé, ami eddig beláthatatlanul a háta mögött rejtőzött, aki hallotta az ígéreket. A jövő tehát az izraelita ember számára nem előtte, hanem a háta *mögött* ('aħar (אַחַר)) van.

Vers	Eredeti héber	Wolff-féle fordítás	Káldi-Neovulgata
Jer 29,11	כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת-הַמְּחֻשְׁבֹת אֲשֶׁר אֲנֹכִי חָשַׁב עֲלֵיכֶם נְאֻם-יְהוָה מִחֻשְׁבוֹת שָׁלוֹם וְלֹא לְרָעָה לָתֵת לָכֶם אַחֲרַיִת וְתִקְוָה	Mert csak én tudom, mi a tervem veletek – így szól az Úr –: békességet és nem romlást tervezek, és <i>'ah^arit</i> ot és reményt adok nektek.	Mert én ismerem a gondolatokat, amelyeket gondolkodok rólatok – mondja az Úr –: békességre és nem veszedelemre vonatkozó gondolatokat, hogy jövőt és reményt adjak nektek.

4. A magyar időszemlélet és a belőle fakadó téri tájékozódás kifejezései

Most azt vizsgáljuk meg, hogy az előbbieken felvázolt héber időszemlélet és annak kifejezései felfogásukban vajon egyeznek-e a magyarral? Mert ha igen, akkor az megint csak a magyar nép és a magyar nyelv, valamint a magyar műveltség ősiségét bizonyítja, valamint azt, hogy az idő ebbéli felfogása nem kifejezetten héber sajátosság.

? %# D / B B E / # B F + B

@ + !

* * ! + +

" ! (" +!

9 !) ' / &" ") T

&' " % % % \$ > T

! 1 ! 1 ' &)

&" ") 1) T &') ? ?T

? ? ? T T

' + ! " ! # " % ! " ?

{ + /

% &

M

? %# D / B

& " ! 0 &+

' + " !

" "& !

- + + L) .+

& .+

+ .+ ! +

0 !

+) 0

") 0 +) 0

! ! 0 !

EL	Elöttem lévő távolodó mozgás (l).
EL-Ő	Aki/ami (ő) távolodó minőségű (ő).
EL-Ő-D	Előre távolodó minőségű lét (d).

ÚT	A láthatatlan – tehát ismeretlen, ebből következően mögöttem lévő – messzire (ú) távolodás (t).
UT-Ó	Aki/ami (ó) (még) ismeretlen távoli minőségű (ó).
UT-Ó-D	(Még) ismeretlen távoli minőségű lét (d).

4.3. Előző ↔ követ(kez)ő (utózó, utolzó)

Mozgást nemcsak az ember képes végzeni az időben, hanem az idő maga is halad. Sajnos ezeknél a kifejezéseknél már erősen érződik a felvett nyugati tudományos gondolkodás zavaró hatása. Bátran kijelenthetjük, hogy a magát öntömjenező nyugati tudomány, mely meg van róla győződve arról, hogy mindent jobban tud mint mindenki más, hiszen „*csak szakértők képesek megállapítani a szavak helyes jelentését*”¹², az idő felfogásával kapcsolatban sem a letisztulást és az egyértelműséget hozta el nekünk, hanem éppen ellenkezőleg: egy elképesztő zavart és kavarodást okozott az emberek fejében. Azért lássuk be – előző fejtegetéseinkre visszatekintve –, hogy ez a fellengzős gőg egészen Platónig nyúlik vissza.

Gondolom már szinte mindenki állt sorban például csekk befizetés közben a postán, vagy az autópályán araszolva a kocsisorban. Amikor a budapestiek nyáron a Balatonra utaznak, az autópályán hosszú, végeláthatatlan autósorok alakulhatnak ki. A jobb megérthetőség kedvéért az autópálya kocsisorát tekintsük most az idő folyamának! Az első autó, mely a sor elején áll, jelenti az első időpillanatot, azaz a világ teremtését, mely egyre távolodik a kiindulási pontjától, a példánkban Budapesttől. Még hogy nem Magyarország a világ közepe?! A mi autónk valahol a sor közepén halad. Az előttünk lévő autók az előző időpillanatokot, azaz a múltat képviselik, a minket követők pedig a következő időpillanatokot, vagyis a jövőt. Nos, akinek ez még nem egyértelmű, gondoljon arra, hogy kinéztünk az út mellett egy benzinkutat, és ezt tekintjük a jelen álló pillanatának. Mire a mi autónk odaér, addigra az előző autók – mint időpillanatok – már elhaladtak mellette, tehát olyan időpillanatokot képviselnek, melyek már elmúltak. Az engem követők – melyek nyilvánvalóan mögöttem vannak – viszont majd csak ezután érnek oda, így azok a jövő, hiszen a benzinkút szemszögéből nézve azok haladnak a benzinkút felé, azok jönnek a benzinkút irányába.

Ha azonban valami miatt autónkkal meg kell állnunk, és félrehúzódnunk a leállósávba, akkor innentől kezdve tekinthetjük magunkat az álló, tehát állandó jelen pillanatnak. A menetirányunk azonban továbbra sem változik, így ugyanúgy előre tekintünk, és az előttünk lévő autók lesznek a távolodó múlt, a mögöttünk lévők – melyek most már ugyan a szó szoros értelmében nem követnek, mert már elhaladnak mellettünk, de a hátunk mögött vannak – a közeledő jövő. Hacsak nem hajtunk fel menetiránnyal szemben az autópályára, vagy nem csinálunk megállás közben egy vagány kézifékes megfordulást, nem állhatunk a jövő irányába, csakis a múlt lehet előttünk.

¹² Zoltán Kövecses és Réka Benczes, *Kognitív nyelvészet* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 2010), 57 / IV.2.1. fejezet.

4.4. Előre ↔ hátra (utóra, utolra)

Újra tudatosítsuk magunkban a kétféle időszemlélet eltérő voltát, tekintsük át ismét az ábrákat, mivel ez lesz a kulcsa minden további ismeretünk megértésének. Rámutatunk arra, hogy a nyugati időszemlélet önellentmondásba keveredik, mivel következetlen.

Elsőként nézzük meg azt az esetet amikor az idő végez hozzánk képest mozgást. A megismerő nyelvtan szerint az idő egy olyan mozgó lényezet (entitás), amely előre halad. Ez az elképzelés, mely szerint az idő múlása egy tárgy mozgása, fogalmi hasonlatra (metaforára) vezethető vissza, amely a nyelvben is megnyilvánul. Az időről olyan igék segítségével szoktunk beszélni, mint repül, cammog, megy, rohan stb.¹³ Tehát az idő előre halad, a sor eleje felé! Ezt jól jegyezzük meg, de kérdés még az, hogy mihez képest halad előre? A viszonyítási pont meghatározásához szintén a megismerő nyelvészetnek a térrel kapcsolatos kutatásait vesszük alapul. „Mivel a térbeli viszonyok igen elvontnak számítanak, megértésükhöz [...] gyakran támaszkodunk alapvető fizikai tapasztalatainkra, egészen pontosan a testünkkel kapcsolatosakra”¹⁴ A viszonyítási pontunk tehát a testünk, hiszen az ember önmagából szemléli a világot, nem valaki más bőrébe bújva. De a viszonyítási pont nemcsak a tér esetében az Én, hanem minden más megismerési folyamat kapcsán is.

Az idő az Én jelenéből szemlélhető csak, tehát ha az idő hozzám képest – mint jelenponthoz képest – mintegy előre mozog, akkor arrafelé kell mozognia amerre nekem van az előre. Ez pedig számomra, mint az álló jelenpont számára azt jelenti, hogy csak akkor érnek el a jövőből érkező vagyis felém jövő pillanatok (az ábrán a kérdőjelek), ha az előre a múltban van, tehát a mozgó idő arrafelé távolodik, amerre én tekintek, és ezáltal a jövő pillanatok a hátam mögül fognak felém közeledni, vagyis felém jönni (az ábrán a kérdőjelek) – minthogy a jövő a felém jövő időt jelenti –, s végül engem elérni.

5. Ábra: Magyar időszemlélet, arccal a múlt felé

Ezzel szemben a nyugati felfogás szerint az ismeretlen jövő (?) van előre, de ha a jövőbe, tehát a jövő felé halad az idő, akkor a múltam az (az ábrán a pontok), ami felém közeledik, tehát visszafelé haladok az időben. (Ne véletlenül mondja a magyar ember az elvégzendő feladatokkal kapcsolatban, hogy az hátra vagy vissza van.) Ezzel az időfelfogással azonban több gond is van.

1) Egyrészt, ha a múlt a hátam mögött van, akkor már azt sem ismerem, amit elvileg kelleni, ami már megtörtént.

6. Ábra: Nyugati időszemlélet, arccal a jövő felé

2) De nem ismerhetem a jövőt sem, akárhogy figyelem is, hiszen az még az Istennél van, s csak annak mutatja meg akinek jónak látja.

13 Vö. Kövecses és Benczes, 89 / VI.2.11. fejezet.

14 Kövecses és Benczes, 99 / VII.2.1.3. fejezet.

R & % " ! \$ 0
 ' * ! (' , " # \$
 & ! ' " " ' "
 } + " !!
 !
 - " + & %
 ' ' " !
 - ' +
 !/
 & & # \$!K
 " + + >
 !7 . W # \$. #
 \$ " ! " "
 # \$ " ! } % ! 3
 (& | 6 - } % !
 - + 5 % 5 " 0
 ' 5 5 ! (5 0
 " !4 % 5 5
 0 R
 !
 % " M 4
 + 5
 5 !4
 " " & " !#- & "
 " !K " & %
 " !\$
 " +
 % * % !
 % & ! X

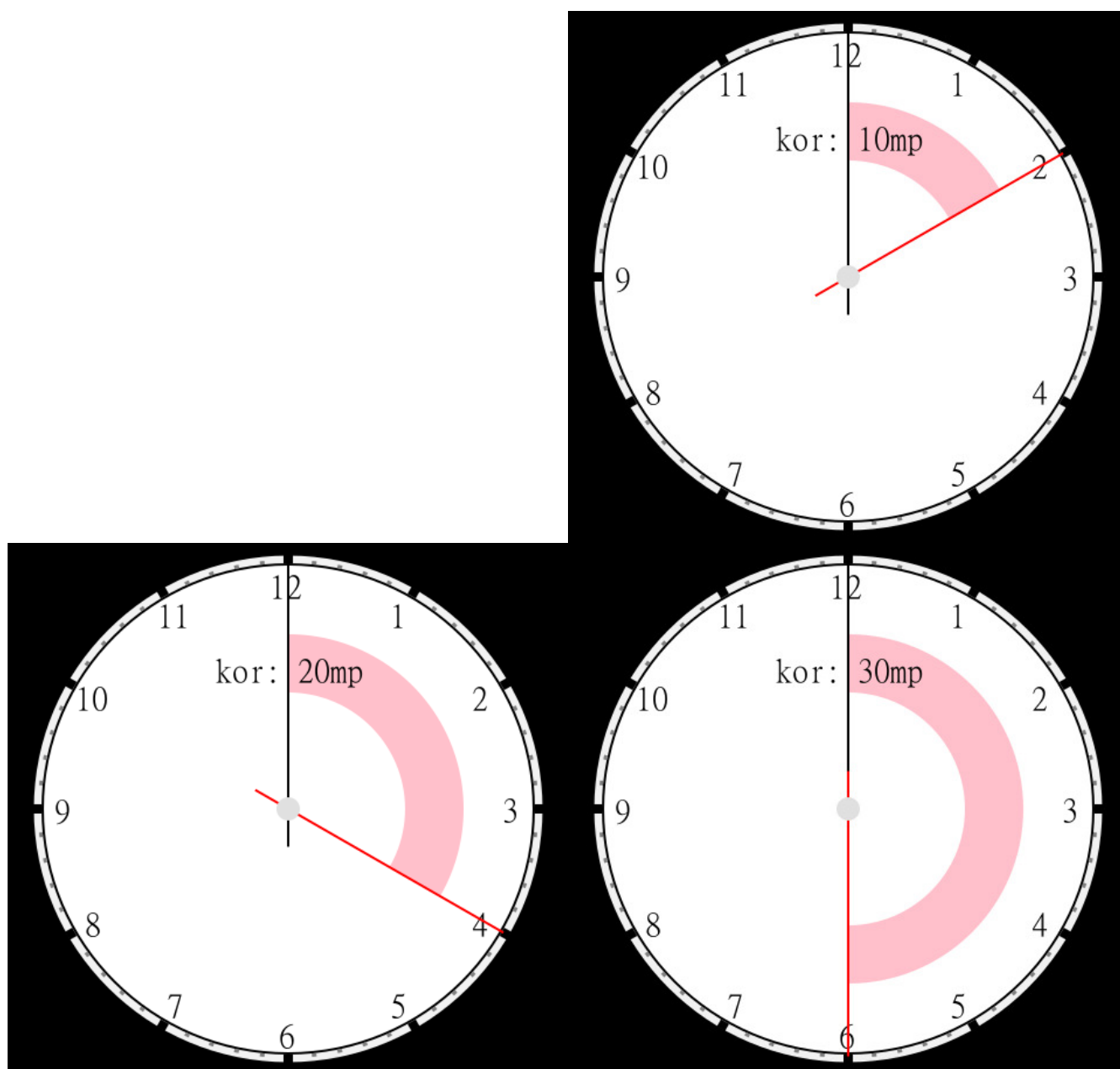
\$ " # \$ % !
 ! X + !
))) *
 % 0 @ S %
 ! • % & & !
 & 3 2=
 2\$ 4 " && % ,
 M
 @ 3 * 99€ !
 ;\$ 4 " 3 H B % ,
 M
 @ 3 * 99€ ; &
 !
 <\$ (B & \$\$ % Y, !- !(
 M
 @ 3 8 * A ;€ Z Z X #
 \$ & % ;:€ & [X # \$ &! -
 & * " "&
 Z Z X # \$ % [X #
 \$!
 H\$ D { ! ; %
 &! 4 D = & M
 @ 3 8 * G9€ A % <2€ < !/&
 %
 " % !
 R 0 *
 & ! (6 }
 (- K- " !
 (+ & n{ % 3
 5 D E -E .
 " " 5 234 BE V
 " 5 ,
 \$ 5 D E -E ! 5 ' ')
 % T 5 ' 234 BE + ") !
) !) ;

2= @ S 0 N 3 O . !: 9)2F #;FFG\$3 99)
 2F9! 2FG)A!

4 3 BBB! ! ;2 22 @ % 3 C !

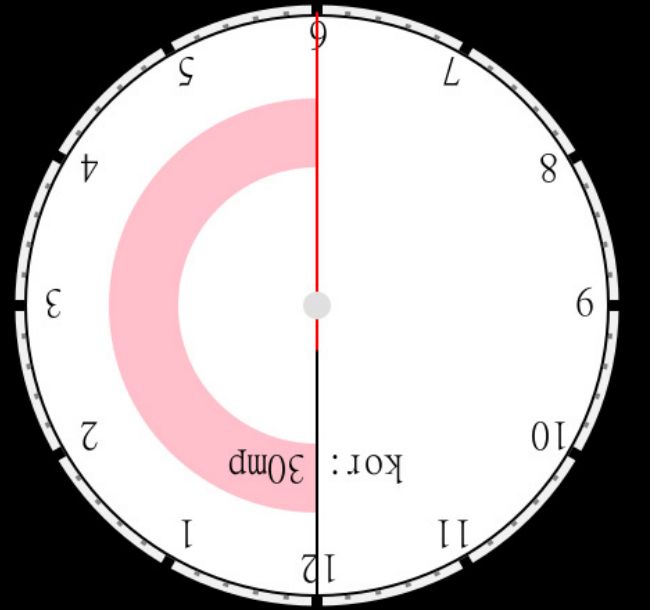
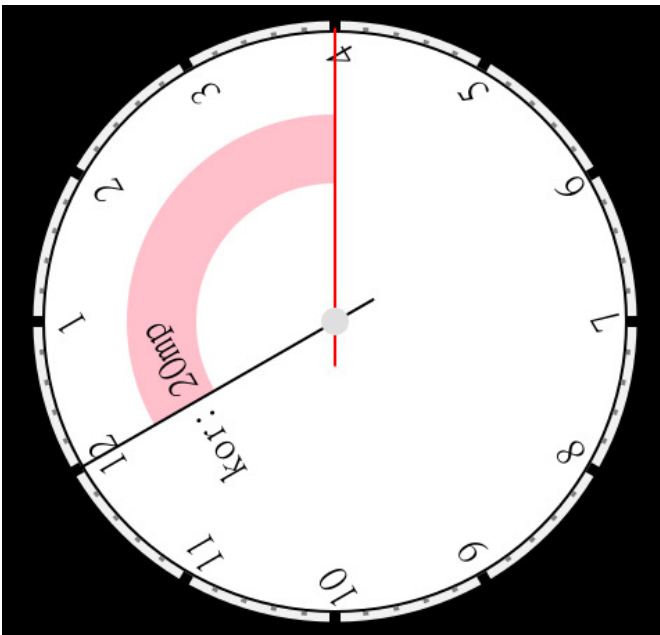
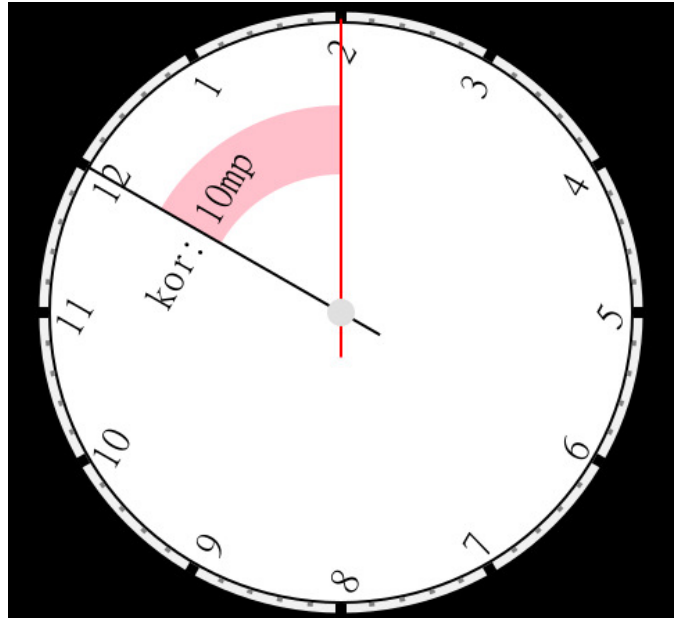
5. Miért lehet zavar a magyar emberek fejében az óraátállítás irányjaival kapcsolatban?

Az előzőekben megfigyelhettük, hogy a magyarul gondolkodó embernek az *előre* és a *hátra* irányok csak akkor jelentenek gondot – legyen az dátum, vagy időpont –, ha az valamilyen eszközhöz köthető, különben teljesen egyértelműek még a fogalmak jelentései. Arra keressük a választ, hogy miért alakulhatott ez ki, hogyan zavarta meg a helyes magyar időfelfogást a valóban kusza angol. Az óra helyes értelmezése igen érdekes feladat. Elsőre azt gondolhatnánk, hogy a mutatók járásának iránya – jelen esetünkben a mozgó ábrán a másodperc mutatóé –, azonos az idő haladási irányával, tehát ha a mutató előre halad – márpedig úgy tűnik, hogy előre halad a jövő irányába –, akkor az idő haladása is a jövő felé irányul, s mégiscsak a nyugati gondolkodás a helyes, s az eddigi itteni értekezés, mérő magyarkodás, s végső soron nyelvünk helytelen viselkedésének szégyenteljes beismerése.

7. Ábra: Mozgó mutatójú álló számlapú óra

; # \$ <! %
+ & !- "
% !
)) % ! " , "
, , + " , "
! (+ %
+ !- M -
+ * L
! \$ #
! (#
+ !

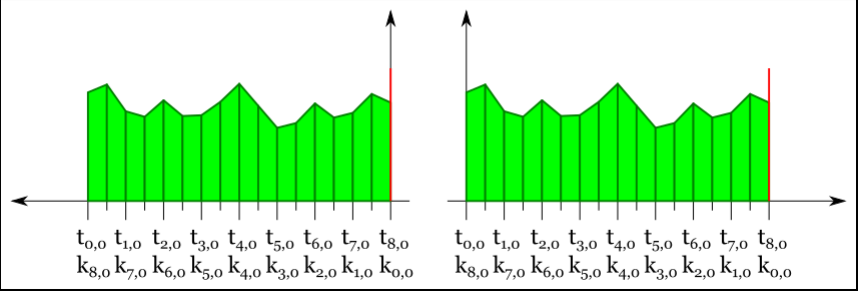
M' Q 5 &0) "0

% * " !
 & !R + " &
 + > % " +& + "
 ! % % " %
 " &! & # \$ " "& %
 % ! ! " &
 % % &! (
 " % ' ! # "
 ! # " "
 O D E 5 % "
 ! \$ +
 " & ! - % &
 " ! (+ % ") ; -K
 - "

N' Q 5 * -NIM

+ & + "&
 + & ! &)
 ') "
 + &
 ! # K" " + ! \$

-P' Q 5 @ 0 R " 1

5 ! 5
 5
 " 5
 &
 &! 5

dali a nyugatinak. Az időtengelyeken két felirat látható. A $t_{x,x}$ a mérési időpontokat mutatja fél másodpercenként, itt a t az angol *time* (idő) szó rövidítése, s használtatik azért, mivel ez eléggé rögzült már a közgondolkodásban. A $k_{x,x}$ viszont az egyes időpontok korát, vagyis nagyságát mutatja. Jól látszik a két grafikonon, hogy a megjelenített görbe teljesen azonos, az időtengelyen feltüntetett értékek szintén azonosak, az egyetlen különbség csupán az, amitől a mozgásirány is ellentétesre vált, hogy a magyar szemléletű grafikonon helyesen a jelenpillanat került rögzítésre (a grafikon jobb oldala), a nyugati felfogásúén pedig helytelenül a kiindulási pont a t_0 időpillanat (a grafikon bal oldala).

Megállapíthatjuk tehát, hogy az óráátállítási gondok az óra fordított működéséből fakadnak, attól függetlenül, hogy mennyit rontott a magyar időfelfogáson az angol nyelv. Megállapíthatjuk továbbá azt is, hogy a tudományos gondolkodásmód a helytelen időfelfogásával szintén sokat rontott az idő helyes értelmezésén, s az a tudomány rongálja a közgondolkodást, melynek javítania kellene.

6. A soros idő összegzése

A meggondolatlan kétkedő nekünk szegezhetné még például az *előrelátó* vagy az *elébe megy a dolgnak* kifejezéseket, mint olyanokat, melyek valóban a jövőre irányulnak. Azonban ha türelmesen végiggondoljuk, be kell látnunk, hogy az előrelátó vagy a valami elébe menő ember a jövőben bekövetkező eseményt már a jelen, mint korábbi vagyis előbbi időpillanatban képes megfogalmazni, annak bekövetkezte előtt képes rá felkészülni. Tehát ebben az esetben is arról van szó hogy, az erőrelátó ember a jelenben látja már a majd később bekövetkező eseményeket. S gondolkozzunk el azon, hogy az előrelátáshoz már sok-sok tapasztalatra van szükség, hiszen a megismert természeti összefüggések révén vagyunk képesek kiszámítani a jövő valószínűségét. Ez viszont megint csak akkor lehetséges, ha a múltat szemléljük, a még nem létező jövő helyett, hiszen ez esetben lehetnek csak tapasztalataink, és ezáltal lehetünk előrelátók.

Az olyan romlott állapotú nyelvektől – mint amilyenek a indoeurópai nyelvek – tényleg ne várjunk mást, minthogy a szavak értelményét szabadon cserélgethetik, hiszen nyelveiknek nincs egységes összetartó ereje, szerkezete. Az egységes nyelvi rendszer nyomai azonban még az angolban is felismerhetők, mivel az angol *away-way* kifejezés páros jól mutatja a két irány szoros kapcsolatát.

a teljesen egységes elgyökszóra épülő távolodás		a már részben megbomlott de minden tekintetben érthető út gyökszóra épülő távolról való közeledés	
el	away	út	way
el-ő	pre	ut-ó	post
el-ső	first	ut-ósó (ut-olsó)	last
el-őt	before	ut-án	after
el-őre	forward	hátra (ut-óra, ut-olra)	back
el-őz	precede	követ(kez-ik) (ut-óz, ut-olz)	follow(s)
el-őző	previous	következő (ut-ózó, ut-olzó)	next

U 0@ @"#. T# C"# CN. A)"C" "

U V"#"

- & " /

.+ % ! (+ + ! - R

% 5 " & ! @

+ " ! " " &

! " " !

9 " 5 7 < +) " 5 7) < 5

7 " < & ' < +) " < 5

' * " & T & "

' / & " ' 9 " & T & "

/ 0 1 2 & M

. 0 ") ' + ")

' +) % " " % " ' (% 0 0 0

\$ % ' * " %

\$) & 5 " ' -

+

/ " ! 8

3

5 D"] E " ^ _ abcb

' ' G" G! % " & ' ^ _ abcb

^ d`ef & g X XW ' ' %

' % & " " ") " " "

5 " " " -E ") ' 234 BE "

! " " & ' h 0 ;

-E ' & ' h ' BE % h

' 234 A %]) "

& & "] ' & " % " %

& 0 5]] > ' %

]

- " + & .+ +

" !

2A . <G< > ?/! ? @///! ; <! !

%4 &) ; -M
 " !0 1 " !
 ? " 0 0)
 & ! ' /
 0" 1 ")) ' :
 0 'Q & " -N
 % ;
 ' " " "
 !
 ' 5 [\$ %
 0) T 5) '
 ! &t ' !) \$ \$ \ 5 234
 7/)" 1 <O) -P-P' 234
 . &! !
 0 % ' 0 ;
 0 # \$ # \$ " +
 &+ ! ' " +
 ' & !

	- # \$!
(TG	{ # \$!
TG(K	6 # \$!

U VN.E" F

- & ") / %)
 " " " ! "
 " " !
 5 D" E-E " 0 ' 234 BE ")
) " ;
 " " +& # \$ # \$
 !
 5 D" E " !) T
 ;
) 0 1 %) " +"
 !
 8 % " Y ! " # !
) " 1 % ' + " \$
 . ") "

2: 8" 6 @ 1 ;2= > ?/@!2!;! !
 29 <G<> ?/!@///!;<! !

*A nem létező ugyanis nem tanítható.*²⁰

A jövőidő azonban egyedül Istennél létezik. E felfogás tükröződik vissza a magyar létigékből is, hiszen a múltat a *volt*, a félmúltat a *vala*, a jelent a *van* szóval fejezzük ki, melyben a *v* a kölcsönösséget jelenti, az Isten és ember közötti, vagy az ember és a dolgok közötti kölcsönösséget. A jövőidőre vonatkozó *lesz*, *leend*, *leendő*, stb. kifejezések *le* gyökében – mely viszont az *el* vagy *él* gyökszó fordulatával áll elő – viszont a tisztán isteni létben levést ismerhetjük fel, tehát az ember lététől független létezését szemléljük. Az embertől független létezését takar a *lett* ige is, mely ugyan múltidejű, de feltételezi, hogy a létre hívott dolog korábban nem volt, tehát nem lehet kölcsönösségről beszélni. Az emberek számára a jövő, hacsak Isten nem nyilatkozza ki, megismerhetetlen. Az ókori bölcselek közül Arisztotelész sokat foglalkozott a jelen és a jövő lélekre gyakorolt hatásával, melyből szintén a jövő ismeretlensége tükröződik vissza.

*„Minthogy keletkeznek egymással ellentétes törekvések is – ez akkor következik be, amikor az értelem és a vágyak ellenkeznek egymással; ilyen az időérzéssel rendelkező lényeknél fordul elő (az értelem ugyanis ellenállásra buzdít amiatt, ami a jövőben következik be, a vágy meg azzal hat ránk, ami már itt van, mivel a jelen lévő kellemes feltétlenül jónak tűnik számunkra azáltal, hogy a jövőt nem látjuk)”*²¹

A jövő szóvunk hangtanilag a következőképpen elemezhető. A *j* a mozgás hangja, az *ő* a távolságé, illetve a jövő szóban kifejezetten a távolról való jövőst mutatja fel. A *v* jelen esetben csupán egy beszűrt kötőhang, az utolsó *ő* pedig részesülő.

JŐ	Távolról (ő) érkezik (j).
JŐ-v-Ő	Aki/ami (ő) jó.
JŐ-v-eND	Jövő feltételesen (n) létező (d).
JŐ-v-eND-Ő	Aki/ami (ő) feltételes létében jó.

8. Az idősor és körforgás kapcsolata

A megismerő (kognitív) nyelvészet szerint az óra mint szerkezet egy bemeneti terekből álló összetett tükrőhálózaton alapszik, mivel benne annyi bemeneti tér van, ahány nap. Azaz van egy bemeneti tere nap1-nek, egy másik nap2-nek, és így tovább, a végtelenségig. Az egyes bemeneti tereket napunk körforgása szervezi. Az egyes napszakok között (hajnal, reggel, dél, délután, este, éjszaka) megfeleltetések jönne létre, tehát nap₁ hajnala nap₂ hajnalának, nap₁ reggele nap₂ reggelének felel meg, és így tovább... Az egyes napok bemeneti terei egy egyesített térben összpontosulnak, ahol a különböző napok napszakait ugyanannak a hajnalnak, reggelnek, délnak, stb. éljük meg. Tehát a tegnapi, mai, és a holnap hajnal egyetlen napszakká tömörül. Ebben az egyesítésben az a figyelemreméltó, hogy az idő végeláthatatlan hosszú sorát egyetlen nappá tömöríti, amelyet már emberi ésszel is fel lehet mérni. Míg az eredeti állapotban az idő egy sor, ami folytonosan halad – hiszen minden nap csak egyszer történik meg –, addig az egyesítés után már egy állandóan ismétlődő idővel, azaz korral van dolgunk, mivel ugyanazokat a napszakokat éljük meg mindennap.²²

20 Augustinus, 364 / XI.XIX.25. szakasz.

21 Arisztotelész, „A lélek”, 144-145 / III.10.433b.

22 Vö. Kövecses és Benczes, *Kognitív nyelvészet*, 187-188 / XII.3.1. fejezet.

[A AN) 0+

"

5 5 !8

)

!7

!7

!

!

?

?

5 T

?

T

D' SuE

0")

' = \$

&

' 234 BE

% ' 234 CE

234

234

1 %

&) ' &)

w`xfry 2 4 z` 2 4 '

z`r 2 4 " ' 234 Z

&& E

n{'

"

+ !

* % ""

\$! ""

" &!

#^%Š<Œ•\$ ""

' ""

q "

*

&! ""

#ž•%Š•\$) "

*)

*

" %

!

0 +& ""

!

""

""

